

LYNN AUSTIN

SKYGGE-
JAGT

LOHSE

PROLOG

Holland, maj 1945

Hver eneste lyd i den kulsorte nat lød højt i Lenas ører, mens hun lå vågen i sengen og ventede. Hun kunne høre den svage puslen fra skyggefolket, da de listede sig frem gennem mørket nedenunder i stuehuset. Hun hørte døren til stalden knirke, og det puslede i høet inde i stalden i den måneløse nat. Skyggefolket ventede også. Hadede de det lige så meget, som hun gjorde?

Krigen havde lært Lena de Vries mangt og meget, som ellers havde forekommet hende så svært, ja, næsten umuligt. Hun havde lært at være modig i troen trods sin frygt. Hun havde lært at tage Frelserens hånd og se døden i øjnene. Men det sværeste af alt var at vente. Hvert eneste minut var som en time. Hver time virkede endeløs. Solen stod stille på himlen hver dag, og den var så længe om at stå op og fordrive de endeløse nætter – som denne nat. Hun kunne ikke lade være at håbe imod alt håb, at hendes mand, Pieter, endnu levede, og at han ville komme hjem, så hun kunne kaste sig i hans favn. Hun måtte håbe, at hendes datter, Ans, og søn, Wim, ville undslippe døden og vende tilbage til hende. Hun vidste, at hvis bare en af dem pludselig kom ind ad døren, ville hendes lykke gøre de lange måneders ventetid til intet. Hvis de nogensinde vendte tilbage.

De sidste syv dage havde været den længste uge i alle Lenas femogfyrre leveår. Foråret skulle være en tid, hvor alting fødtes på ny, og håbet blev vakt til live, men i nat holdt frygten hendes sind fanget, knugede

hendes hjerte og slukkede håbet. Hun åndede ud med et suk og vendte sig i sengen, mens hun hviskede stille bønner for Pieter og Ans og Wim. Og for skyggefolket, der ventede i mørket sammen med hende.

Det var umuligt at sove. Hun havde ikke fået en god nats søvn, siden nazisterne invaderede for fem år siden. Hun stod ud af sengen, men sørgede omhyggeligt for ikke at vække sine døtre, Maaïke og Bep, der lå ved siden af hende, hvor Pieter skulle have ligget. Lena lod ikke sine døtre ude af syne i disse dage. Hun trak en trøje over sin natkjole og følte sig vej ned ad den stejle trappes skæve trin. Ved foden af trappen standsede hun. En mørk skygge bevægede sig rundt i køkkenet, som om den ledte efter noget. Hendes hjerte bankede hurtigere.

»Pieter?« hviskede hun.

Skyggen vendte sig. Det var Wolf, hendes kontakt til den hollandske modstandsbevægelse. Hun kendte ikke hans rigtige navn. Det var det sikreste. »Vækkede jeg dig?« hviskede han. »Det må du undskylde. Jeg ledte efter en blyant, så jeg kunne lægge en besked til dig.«

»Er der noget nyt om min mand?«

»Nej, desværre ikke. Men der er gode nyheder. De allierede står i Holland. Canadiske pansertropper har befriet mange af vores byer. Her, læs den nyeste avis.« Han trak en laset tryksag fra undergrundsbevægelsen op af lommen og rakte den til Lena. Hun kastede et hurtigt blik på den og rullede den så rutinemæssigt sammen, så den kunne stikkes ind i stellet på hendes cykel. På den måde kunne hun smugle den forbi nazisterne, når hun tog den med ned til sin kusine i landsbyen.

»Men de allierede er ikke nået hertil endnu?« spurgte hun.

»Det varer ikke længe. Det var det, jeg kom for at fortælle. Måske sker det allerede i morgen.«

To skygger smuttede ind i køkkenet, mens Lena og Wolf stod og talte. De forlod kun deres gemmesteder om natten og krøb i skjul igen før daggry. Hvor måtte de dog længes efter at mærke solen i deres ansigter igen.

»Nu er det vel ikke falsk alarm ligesom i efteråret?« hviskede en af skyggerne. Lena tænkte på 'den gale tirsdag', hvor rygter om befrielse havde bredt sig over hele landet. Det havde skabt panik blandt nazisterne og jublende forventning i det hollandske folk. Mange af de nazistiske

besættere og deres medløbere var flygtet mod øst. Da det viste sig ikke at være sandt, vendte de tilbage. Og håbet slukkedes.

»Denne gang er den god nok,« sagde Wolf. »Jeg har selv set de canadiske kampvogne.«

Lena lukkede øjnene et øjeblik. Kunne det virkelig være sandt? Var ventetiden snart forbi?

»Hvordan kan vi vide, hvornår det er sikkert at vove sig ud?« spurgte den anden skygge.

»De ringer med kirkeklokkerne i landsbyen. Nu må jeg af sted,« sagde Wolf og gik baglæns hen mod døren. »Jeg må give de andre besked.«

»Vent,« sagde Lena. »Er du ikke sulten? Har du spist?« Wolf var efterhånden kun en skygge af sig selv. Hans dybt indfaldne kinder fik ham til næsten at ligne et skelet i mørket. Tusinder af mennesker, som var fanget i byerne, døde af sult hver dag. Byer som Leiden, hvor Lenas datter Ans boede.

»Du har så mange andre munde at mætte,« sagde Wolf.

»Så vil én mere ikke gøre nogen forskel.« Hun åbnede varmekassen oven over komfuret og tog en bagt kartoffel ud, pakkede den ind i en klud for at holde den varm og stak den i hånden på Wolf. »Jeg ville ønske, jeg havde mere at give dig.« Kartofflen var lille og runken, en af de sidste fra kartoffelkælderens. »Tak, fordi du kom, Wolf. Jeg spreder nyheden.« Han havde givet hende håb, men håbet ville bare gøre det endnu sværere at vente.

Da Wolf var gået, satte hun sig ved køkkenbordet med skyggefolket. De talte om krigen, og hun læste undergrundsavisen højt for dem, mens de spiste hver deres kartoffel og lidt kogt kål. Hun kendte dem kun ved deres dæknavne – Max og hans kone Ina – men vidste, at de var jøder. Max lavede falske identitetspapirer for modstandsbevægelsen om natten nede i Lenas kartoffelkælder.

Da det begyndte at blive lyst, hjalp Lena dem med at kravle tilbage i skjul bag klaveret i hendes dagligstue. Pieter havde blændet en skabsdør i væggen, så det så ud, som om den aldrig havde været der, og havde så lavet en hemmelig lem nederst i bagpanelet på deres opretstående klaver. Bastangenterne virkede ikke mere, men resten af tangenterne gjorde

de. Kun meget få kendte til skjulestedet og vidste, at Max og Ina havde gemt sig der i mere end et år. Selv Lenas to yngste døtre vidste det ikke.

Da Lena havde klædt sig på, lagde hun resten af de bagte kartofler og en brødskorpe, hun havde gemt, ned i en kurv og tog det med sig gennem den dør, der førte fra køkkenet til stalden. Hun vidste aldrig, hvor mange 'skygger' der skjulte sig i hendes stald, og hvor længe de blev der. Andre gemte sig helt oppe i toppen af den vindmølle, der trak vand op til deres marker. Modstandsbevægelsen brugte møllevingernes stilling til at signalere, hvornår det var sikkert at søge skjul på hendes gård. Lena vidste ikke så meget, og det var godt det samme. Hun tilberedte bare, hvad hun havde af mad, og bar det ud i stalden, mens hun i sit stille sind bad Herren om at få maden til at slå til, ligesom fiskene og brødene ved Galilæasøen.

Forskellige mænd i forskellige aldre krøb frem fra deres gemmesteder i stalden, da Lena begyndte at synge den salme, der signalerede, at der var fri bane. Hun læste den avis, hun havde fået af Wolf, højt for dem. Fire af skyggerne var kun teenagere – på alder med hendes egen søn Wim. Andre så ud som *onderduikers*, almindelige ægtemænd og fædre, som var blevet tvunget til at gå under jorden for ikke at blive sendt til tyske arbejdslejre. De kunne også være jernbanearbejdere, som den hollandske eksilregering havde beordret til at strejke for at gøre det svært for nazisterne. En slank, ung mand med ståltrådsbriller og ibenholtssort hår var uden tvivl jøde.

»Hvad er det første, I vil gøre, når de allierede når frem og befrier Holland?« spurgte hun.

»Tage hjem,« svarede de som med én mund. Skyggefolket begyndte at tale om alt det, de savnede – også af mad – mens de spiste deres brød og kartofler. »Jeg har hørt, at de allierede deler cigaretter ud,« sagde en af dem. »Jeg ville give hvad som helst for en smøg.«

Mens dagen gryede, tilbød en af skyggerne at malke Lenas køer for hende. »Jeg er vokset op på en gård i Friesland,« sagde han. »Det vil minde mig om mit hjem at malke.« Han strøg en ko over ryggen, som om han hilste på en gammel ven, og satte sig på malketaburetten. »Skal jeg lukke dem ud at græsse, når jeg er færdig?« spurgte han.

»Nej, de er nødt til at blive inde i stalden igen i dag. Sprængstykker fra en vildfaren tysk granat har dræbt tre køer i nabolandsbyen.«

»Nogen kunne også finde på at stjæle dem for kødets skyld,« advarede en anden skygge.

»Ja, også det.«

Lenas døtre drak noget af den stadigt varme mælk til morgenmad. De så også tynde og skyggeagtige ud. Wim og Ans havde været buttede og rødkindede i den alder. Før krigen. Dengang livet var mildt og godt. Dengang der var masser af mad. »Jeg tror, jeg tager resten af mælken med ind til byen i dag,« sagde hun til pigerne. »Så kan jeg bytte den til noget andet.«

Der kom liv i Bep ved udsigten til en tur til byen. Fire år gammel var hun fuld af liv og energi. »Må jeg få en sløjfe i håret?« spurgte hun.

»Det er ikke søndag,« indvendte Maaike.

»Det ved jeg godt. Men må jeg, mor?«

»Ja, hvorfor ikke?« Efter morgenmaden børstede Lena Beps lange, mørke hår og bandt en sløjfe i det. Håret faldt naturligt i tunge krøller. »Vil du også have en sløjfe?« spurgte hun Maaike. Pigen rystede på hovedet. Hun var elleve nu og ikke længere interesseret i pigesløjfer. Lena børstede hendes høgule hår – samme farve som hendes eget – og flettede det i en tyk fletning, der nåede næsten ned til livet. Da de skulle af sted, hentede Lena sin gamle cykel i stalden. I fredstid ville man have regnet cyklen for det rene skrot – det var den også – men der var i det mindste ingen risiko for, at nazisterne ville konfiskere den. Hun løftede Bep op på styret, og Maaike satte sig op på det bræt, Pieter havde monteret hen over skærmen bagpå. Lena bandt de to flasker med mælk fast under sin trøje og sit forklæde og begav sig af sted på den fem kilometer lange tur ind til byen.

Engene mellem hendes gård og byen så trætte og blege ud denne morgen, næsten som en invalid, der har ligget for længe i sin seng. Der manglede mange hegnspæle rundt omkring, og mange træer var forsvundet – fældede og hugget til brænde i den forgangne vinter. Denne lange, endeløse tid var blevet kaldt 'sultvinteren'. Mens jernbanearbejderne strejkede, nåede der så lidt mad frem til byerne, at udsultede mennesker kom vaklende ud til Lenas gård fra Leiden og Den Haag for at

tigge mad. Det ville blive hårdt arbejde at genopbygge hendes lille land, når krigen endelig var forbi. Lena frygtede, at det sværeste ville blive at genopbygge tilliden i de små bysamfund og sågar i familierne. Gennem de sidste fem år havde ingen vidst, hvem de kunne stole på, og hvem der ville sælge deres hemmeligheder til nazisterne for at skaffe mad til deres sultende børn. Da hun og Pieter indvilgede i at skjule jøder og *onderduikers*, vidste de, at det kunne koste dem hårde fængselsstraffe, hvis de blev opdaget.

Lena var næsten nået til byen, da hun hørte en vidunderlig kakofoni af kirkeklokker, der ringede i det fjerne. Hun satte foden ned og standsede, mens hun jublede i sit hjerte. »Hør, piger! Kan I høre klokkerne?«

»Jamen, det er jo ikke søndag, mor,« sagde Bep.

»Jeg ved det. Det betyder, at Holland er befriet! Vi er frie!« Hun råbte ordene ud, selv om hun næsten ikke kunne tro på eller fatte, at det var sandt.

»Rejser nazisterne så deres vej nu?« spurgte Maaike.

»Ja, nu er vi snart fri for dem. Så bliver Holland frit igen!«

Lena kunne slet ikke forestille sig det. Hun tænkte på, om Maaike overhovedet kunne huske en tid, hvor det ikke var normalt at se tyske soldater suse forbi på deres motorcykler. Hun havde været seks, da Holland blev invaderet. Lille Bep havde aldrig prøvet at leve i frihed.

Lena satte fart på de sidste halvanden kilometer ind til byen. Landsbyens torv og gaden foran hendes fars kirke var tæt pakket med mennesker, som om det var påskesøndag. Kirkens klokker ringede så kraftigt, at de sikkert kunne høres helt ud til gården. Lenas venner og naboer lo og omfavnede hinanden med tårer strømmende ned ad deres kinder. Hendes kusine Truus banede sig vej gennem mængden for at knuge Lena ind til sig. Mælkeflaskerne klinkede mod hinanden, da hun rokkede Lena fra side til side. »Er det ikke vidunderligt, Lena? Vi er frie! Endelig slipper vi af med nazisterne!«

»Ja, og se bare alle de mennesker her, som må have levet i skjul,« sagde Lena, da Truus slap hende igen. Ind imellem de mennesker hun kendte, var der mange, som Lena aldrig havde set før. Deres mælkehvide hud og indfaldne ansigter viste, at de hørte til skyggefolket. »Jeg anede ikke, at så mange havde gemt sig her i landsbyen.«

»Har du også lagt mærke til, hvem der ikke er her?« spurgte hendes kusine. »Alle de beskidte kollaboratører er flygtet.«

»Hvilken lettelse.« Lena spekulerede på, om kollaboratørerne ville blive stillet til regnskab for deres forræderi. De havde meget på samvittigheden. Lena havde kendt landsbyboerne hele sit liv og havde gået til gudstjeneste med dem om søndagen. Hun vidste, at krigen havde bragt tragedien ind i alles liv og alles hjem. Nu så hun dem juble og kramme og spørge hinanden: »Er det virkelig slut? Er vi endelig sluppet af med dem?« En af kirkens ældste brød ud i sang, og alle begyndte at synge med på salmen:

»O Gud, vores hjælp i forne tider, vores håb i de år, der kommer.
Vores ly for stormen og vores evige hjem.«

Lena greb Beps hånd og tørrede med sin anden hånd tårer af kinderne, mens hun sang. Hvis bare Pieter og Papa kunne have været her nu. Men hun måtte skynde sig hjem og fortælle sit eget skyggefolk de gode nyheder. Nu kunne Max og Ina komme frem fra deres skjul bag klaveret. Alle hendes *onderduikers* kunne gå hjem til deres familier. Måske var Pieter og Ans og Wim allerede på vej hjem til deres egen gård.

Hun byttede mælken med en ost og noget brød. »I kan holde det her for mig på hjemvejen,« sagde hun til pigerne. »Nu behøver vi ikke længere skjule noget.« Glæde og håb fyldte og varmede hende som forårssolen, mens hun trådte i pedalerne. Markerne så mere grønne og frodige ud nu, end de havde gjort på vej ind til byen.

»I kan komme ud nu! Det er sikkert!« råbte hun, mens hun stillede sin cykel på plads i stalden. »Holland er frit igen!«

»Er du sikker« svarede en stemme.

»Helt sikker! Hurtigt! Løb op til vindmøllen og sig det til de andre.« Lenas piger holdt sig tæt ind til deres mor, mens skyggerne begyndte at dukke frem overalt i stalden. Maaïke og Bep anede ikke, hvem alle disse mænd var. Lena lo ad pigernes forbløffede ansigter og vinkede dem med sig ind i køkkenet og videre til dagligstuen. Så bøjede hun sig ned og bankede på klaverets panel forneden. »I kan komme ud nu! Holland er frit! Vi er frie!« Pigerne så til med store øjne, da panelet blev åbnet, og Max og Ina kravlede ud. Lena slog hoveddøren op på vid gab for dem. »Se, hvilken dejlig dag, det er! Nu kan I endelig komme ud i

lyset og luften!« De to bevægede sig som i en drøm, mens de sluttede sig til de andre skygger, der stod ude på gårdspladsen. Ligesom landsbyboerne så de sig forundrede om og lo og jublede. Ina faldt på knæ og begyndte stille at græde med hænderne for ansigtet. På den anden side af gårdspladsen stod flere mænd oppe på vindmøllens øvre platform og lo og missede op mod solen. Lena stod i hoveddøren og vinkede til dem. Maaike stillede sig ved siden af hende.

»Hvem er alle de mennesker, mor? Hvad laver de her?«

»De har gemt sig for nazisterne. Din far gav dem lov til at gemme sig her hos os, hvor de kunne være i sikkerhed. Men nu behøver de ikke gemme sig mere.« Hun så sig om efter Bep og opdagede, at hun lå på knæ og stirrede ind i klaveret.

»Se, Maaike!« råbte hun. »Der er et lille rum inde bag klaveret med tæpper og en bogreol og alt muligt. Kom og se!«

Maaike gik hen for at se. Lena tog det fotografi af hele familien, der stod på klaveret, op i hånden. Det var taget i 1939 på en tur til Leiden, et år før den nazistiske invasion, før nogen af dem havde drømt om, at krigen ville komme til Holland. Lenas ældste datter, Ans, havde været atten år – så smuk hun var med sit blegblonde hår og sin slanke krop. Hendes frimodige smil og selvsikre holdning vidnede om hendes stærke vilje. Wim stod ved siden af sin søster, allerede lige så høj som hende, med lyst hår, som var bleget næsten hvidt af solen. Før invasionen havde han været en nysgerrig elleveårig, som elskede at svømme i kanalerne og drille sine søstre. Krigen havde tvunget Wim til at blive en mand før tiden. Femårige Maaike, der var kommet som en overraskelse, da Lena var fireogtrediven, sad på sin mors skød. Lena havde overtalt sin far til at posere sammen med dem på billedet. Høj og værdig, med en krans af hvidt hår og et veltrimmet hvidt skæg, stod han bag ved Wim og Ans – den strenge pastor. Papas grå øjne så sammenknebne ud bag hans ståltrådsbriller, som om han havde ondt eller havde set for længe op mod solen. Dengang var han stadig i sorg over Lenas mor, der var død nogle måneder før. Pieter, hendes livs kærlighed, stod bag hende med hænderne på hendes skuldre. Hvor hun dog elskede hans stærke, barkedede og solbrændte hænder. Ville hun nogensinde holde om dem igen? Ud af de

seks mennesker på billedet var Lena og Maaike de eneste, der nu var i sikkerhed herhjemme.

Jesus havde sagt til sine disciple: »Den, der elsker far eller mor mere end mig, er mig ikke værd, og den, der elsker søn eller datter mere end mig, er mig ikke værd. Og den, der ikke tager sit kors op og følger mig, er mig ikke værd.« Det var meget hårde ord, og krigen havde gjort dem sørgeligt aktuelle.

Lena mærkede et træk i sit skørt. Bep så op på hende med et bekymret udtryk i ansigtet »Kommer far så hjem nu?« spurgte hun.

»Og Wim og Ans?« tilføjede Maaike.

Lena svarede ikke. Hun vidste det ikke. Det var, som om en slyngplante spirede frem og snoede sig om hendes hjerte, og hun vidste, at hvis hun lod den vokse, ville den kvæle hendes tro. Før havde hun ment, at troens største fjende var tvivlen, men nu havde hun lært, at troens virkelige fjende var frygten. »Lad din frygt drive dig ind i Guds arme,« havde hendes far sagt.

»Vi vil håbe og bede for, at de kommer hjem,« svarede hun til sidst.

»Jeg savner Opa,« sagde Maaike og så på fotografiet i sin mors hånd.

Lena strøg hende over den tykke fletning. »Det gør jeg også.«

»Græder du, mor?« spurgte Bep.

Lena tørrede tårene væk med hånden. »Ja. Men nogle gange græder vi bare, fordi vi er lykkelige.«

»Jeg er også lykkelig.« Bep lagde armene om sin mors ben og trykkede sig ind til dem. Lena elskede pigen så højt. Hun kunne ikke have elsket hende mere, hvis hun selv havde født hende.

Men det havde hun ikke.

Og nu hvor befrielsen var kommet, ville sandheden komme frem fra sit skjul ligesom skyggefolket.

KAPITEL 1

Seks år tidligere, juni 1939

Lena prøvede at lade være med at fare op, selv om hendes datter nu igen havde gjort hende ophidset. »Du kan ikke bare selv tage et tog ind til en fremmed by og slå dig ned der, Ans. Det er noget pjat!«

»Jamen, jeg er træt af at sidde i den her lille flække, hvor alle ved alt om alle. Jeg kan ikke holde det ud et minut længere!« Ans stod og vaskede op og lagde en tallerken på tørrebrættet med et dunk for at understrege sine ord.

»Måske kunne du og nogle af dine venner ...«

»De er alle sammen godt tilfredse med at bo her. Rietje og Corris har *kærester*.« Hun spyttede det sidste ord ud, som om det smagte bittert i hendes mund. »Jeg vil hellere blive gammeljomfru end gifte mig med en af drengene heromkring. Jeg ville bare ende som hans slave – lave mad, gøre rent, malke hans køer og få det ene barn efter det andet.«

Lena holdt op med at tørre bordet af og vendte sig om mod sin datter. »Det er måske sådan, du synes, jeg lever? Tror du, jeg er en slave, som ikke har noget liv selv? At jeg aldrig laver andet end at arbejde og føde børn?«

»Du vil gerne leve, som du gør, mor. Men det vil jeg ikke! Jeg er træt af at lugte gødning i hvert eneste åndedrag. Træt af at spise i et køkken, der ligger fire skridt fra stalden.«

Og træt af kirken. Den var hun også utilfreds med. Lena vidste, at Ans nu ville begynde at brokke sig over kirken. Det gjorde hun også.

»Kirken er ikke andet end en masse kedelige ritualer. Tror folk overhovedet på det, de siger og synger hver uge? De regler, kirken vil have os til at leve efter, er så gammeldags! Ligesom den lov, der siger: »Adlyd din ægtemand.« Verden er altså blevet mere moderne, og ...«

»Jeg elsker din far, og det er ikke nogen byrde for mig at arbejde ved hans side og gøre ham glad ved at tage mig af det huslige.« Lena kunne ikke forestille sig noget bedre end at bo her med de åbne marker rundt om sig, med lugten af friskslået hø i næsen og med en stille glæde ved at følge årstidernes rytme. Hun tørrede bordet færdigt og smed kluden hen i vasken.

»Nå, men jeg føler mig altså som en fange her,« sagde Ans. »Jeg vil bo i Leiden.«

De skulle aldrig være rejst til Leiden med tog den dag for at få taget det familiebillede. Ans havde forelsket sig i byen. Lena havde fundet den modbydelig. Den var fuld af larm og travlhed; biler og cykler og tog, der susede forbi. Lena havde følt sig helt desorienteret og fortabt i de snævre gader og langs den bugtede flod og kanalerne. Husene stod tæt sammen som aks i et neg uden nogen åbne rum imellem. Ans havde kaldt byen vidunderlig og havde lige siden drømt om at vende tilbage til den.

»I kan ikke holde mig her. Jeg er næsten nitten nu!«

Lena vendte sig væk for ikke at komme til at sige noget, hun ville fortryde. Og for at Ans ikke skulle se hendes tårer. Hun gik gennem døren ind i stalden og derfra ud på gårdspladsen, hvor Pieter stod og lappede et cykelhjul. »Jeg kunne høre dig og Ans skændes igen,« sagde han.

»Hun foragter mig og vores måde at leve på, Pieter. Jeg ved ikke, hvordan jeg skal nå ind til hende.«

Pieter tog sin hue af og tørrede sveden af panden med sit ærme. »Det tror jeg ikke, du kan, Lena. Hun har altid været egenrådig. Hun har kæmpet for at få sin vilje, siden hun blev født. Kan du ikke huske det?«

Åh jo, det huskede Lena godt. Ans havde aldrig været stille og tilfreds ligesom Wim eller Maaike. »Hun er så stædig!« udbrød hun. »Hvorfor vil hun ikke lytte til fornuft?«

»Måske vil stædigheden en dag gøre hende lykkelig.«

»Den kan også bringe hende i ulykke.«

Pieter satte huen på sit svedige hoved igen. »Gennem det sidste år har Ans måttet se sin bedstemor langsomt dø. Slip hende hellere, Lena. Du kan ikke holde på hende. Det er ligesom med sand: Jo fastere du knuger om det, jo hurtigere siver det ud mellem dine fingre.«

Men hun kunne jo ikke slippe. Hun var den, der holdt sammen på gården og familien. Alt ville falde fra hinanden, hvis hun gav slip. Hun søgte ind i Pieters favn. Hun elskede hans styrke og hans klippefaste væsen. Han var som et træ med dybe rødder og en stærk stamme. Lena havde giftet sig med ham, da hun var atten – på Ans' alder – og hun havde aldrig fortrudt det så meget som et sekund. »Men hvad med hendes sjæl, Pieter? Hun forkaster kirken og alt, hvad vi har lært hende.«

»Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige,« svarede han med et suk. »Prøv at snakke med din far. Hør, hvad han har at sige.«

Hun kyssede ham og lod ham arbejde videre i fred. Så gik hun langsomt tilbage mod huset. Hun havde også arbejde at se til, men hendes bekymringer gjorde det svært for hende at koncentrere sig om det. Hun ledte efter Maaïke og Wim og fandt dem på hug i det høje græs nede ved kanalen med de blonde hoveder tæt sammen, mens de studerede en frø eller et insekt eller noget andet, der fascinerede dem. »Jeg skal ind til landsbyen,« råbte hun til dem. »Vil I med?«

De ville hellere blive hjemme og lege, så Lena cyklede alene ind til landsbyen. Hun fandt sin far ved køkkenbordet i præstegården, hvor han sad og skrev et brev. Da han hørte hendes hilsen, lagde han pennen fra sig og lænede sig tilbage i stolen. »Sikken dejlig overraskelse, Engelen Everdina. Hvad kan jeg gøre for dig?«

Han smilede altid, når han brugte hendes fulde navn. Han var blevet mere mild, efter at mor var død, som om sorgen og smerten havde taget toppen af hans skarphed og sikkerhed. Han var blevet mere tålmodig med sine sognebørn, mere forstående.

Han bad Lena sætte sig i den tomme stol på den modsatte side af bordet og lyttede, mens hun fortalte ham om sine eskalerende skænderier med Ans og om datterens holdning til kirken. Ans havde boet her i præstegården de sidste måneder af sin skoletid for at tage sig af sin bed-

stemor, indtil hun døde. Sorgen over hendes mor var stadig som et sort hul i Lenas sjæl, som hun endnu ikke havde arbejdet sig op af. Når hun mindst ventede det, kunne hun blive suget tilbage i mørket blot ved synet af en tom stol ved bordet eller en kurv med strikketøj. Hun kunne ikke klare også at miste sin datter.

Hendes far sad tavs et øjeblik, før han svarede. Han tog sine ståltrådsbriller af og pudsede dem i kanten af sin trøje. »Ans må selv tilegne sig troen, Lena,« sagde han så. »Hun kan ikke arve hverken din eller min tro, hvor meget vi end måtte ønske det. Hun må finde Gud gennem det, hun selv ser og oplever med ham.«

Hans ord overraskede Lena. »Jamen ... hvad hvis hun ikke vender tilbage til kirken? Hvad hvis hun vender sig væk fra den – og fra os – for altid?«

»Ans tilhører Gud og ikke os. Han vil trofast blive ved at kalde på hende. Skriften siger, at ingen kan rive hende ud af Faderens hånd.« Han virkede sikker i sin sag.

»Men hvad med hendes omdømme – og dit? Folk er allerede begyndt at spørge, hvorfor hun aldrig er med os i kirke.«

»Du skylder ikke nogen en forklaring.«

Hans ord burde have beroliget Lena, men det gjorde de ikke. Hun kunne ikke lade være med at frygte, at hun selv var skyld i sin datters oprør. »Ans vil rejse helt alene til Leiden for at bo der. Jeg må have gjort noget forkert som mor, når hun vil forlade os på den måde.«

Hendes far lo dæmpet og rystede på hovedet. »Nej, Engelen. Du skal ikke bebrejde dig selv. Adam og Eva havde en fuldkommen Far, men de gjorde alligevel oprør.«

»Men hvad skal jeg gøre?«

»Hvis du elsker hende – og det ved jeg, du gør – så må du slippe hende.«

Lena fik tårer i øjnene. »Bare lade hende rejse? Helt alene? Hun har slet ingen planer for fremtiden. Hun vil bare væk fra hjemmet og bo i Leiden.«

»Gud har haft sine grunde til at skabe Ans, som hun er. Han kan bruge hendes stærke vilje og uafhængighedstrang. Måske er det slet ikke et oprør. Måske har hun bare brug for at kunne være sig selv.«

»Men hun er jo kun et barn, far.« Lenas hals snørede sig sammen, og hun sank en klump af sorg – eller måske var det frygt. »Hun kender intet til verden uden for gården og landsbyen, og hun er så naiv.«

Han rejste sig og gik rundt om bordet for at lægge en hånd på hendes skulder. »Hør her, jeg kan tale med en af mine kolleger ved Pieterskerk i Leiden. Måske kender han en familie i sin menighed, der kan finde en plads til Ans. Måske vil det give hende større klarhed at komme væk hjemmefra for en tid.«

Det var ikke det svar, Lena havde håbet at høre. På vej hjem måtte hun stige af cyklen og sætte sig med ryggen mod et vejtræ, fordi tårerne blændede hende. Lena havde forestillet sig en anden fremtid for sit smukke førstefødte barn. Hun vidste jo godt, at børnene ville blive voksne og på et tidspunkt flyve fra reden, men hun havde altid forestillet sig, at de så ville bosætte sig i nærheden og fylde hendes favn med børnebørn. Hver uge kunne de så gå i kirke sammen og spise søndagsmiddag sammen hjemme på gården. Ans ville måske endda gifte sig med en præst ligesom hendes bedstefar og komme til at bo i præstegården ved siden af kirken. Lena havde aldrig forestillet sig, at hun skulle slippe sin datter løs i en universitetsby som Leiden. Hvis hun slap Ans, måtte hun også slippe alt det, hun havde drømt for hende.

En traktor kravlede hostende og rumlende hen over en fjern mark og efterlod sirlige plovfurer. Lige foran hende myldrede en masse myrer ud og ind af deres tue. Lena fandt orden og sikkerhed og formål i naturens rytmer. Ans' flugt fra hjemmet gav ingen mening for hende.

»*Hvis du elsker hende ...*« Mon ikke hun elskede sin datter! Ans, hendes førstefødte, var på så mange måder noget særligt for hende. Hun ejede en udvortes skønhed, der næsten skræmte Lena, fordi Ans ikke selv kendte dens magt. Lena knugede sine hænder, som om hun ville holde fast i noget.

»*Hvis du elsker hende, må du slippe hende.*« Hun måtte lægge sin datter i Guds hænder. Men Lena vidste, at hendes tro ikke var stærk nok til at gøre det. Hun sænkede hovedet, mens hun græd og bad Gud om at lære hende, hvordan hun skulle slippe sit elskede barn.